

CAPUL III

**ȚĂRILE ROMINE IN TIMPUL DOMNIEI LUI
BRANCOVANU**

1689—1714.

MUNTENIA SUB C. BRANCOVANU 1689-1714.

I. BRANCOVANU PARTIZAN AL TURCILOR.

Constantin Brancovanu, 1689—1714, este una din acele rari excepțiuni care întârzie peste sorocul obișnuit pe scaunul domniei sale, în care el stă vr'o 25 ani. Acest simplu fapt ne arată că el trebuie să fi fost o fire de om deosebită, ca să se poată mănținea în scaunul cel șubred al unei țări române a patra parte dintr'un veac. De și nu poate fi îndoială că meșteșugurile puse în lucrare de el pe lângă Poarta otomană îi învoiră în mare parte această îndelungată zăbovire pe tronul Munteniei, totuși nu este mai puțin adevărat că el cu greu s'ar fi putut mănținea, dacă complicările externe nu i'ar fi ușurat puțința de a lupta. De aceea trebuie arătat în ce moment al istoriei Europei orientale s'au urcat acest vrednic bărbat în scaunul lui Mircea cel Mare¹.

---

1. Familia *Brancovenească* este originară din *Brancovicii* Bulgariei. Vîlcu Brancovici perind în o luptă contra Turcilor, fiul său acărui nume nu s'a

În 1683, cu 6 ani înainte de urcarea lui Brancovanu pe treptele domniei, Turcii suferise marea lor înfrângere sub zidurile Vienei, înfrângere de la care datează prăvălirea-cu pași mai repezi a destinelor lor. Curajul însuflat creștinilor prin desăvârșita lor izbîndă, dă un mare avînt armelor lor, care înaintează din victorii în victorii până la Dunărea. După ce Turcii mai pierd și Granul, ideea unei legături anti-otomane ie naștere iar în mintea popoarelor europene, și în 1684 se încheie la Linz tratatul mutual de alianță între imperiul german, Polonia și Veneția, în care cîte-și trei aceste puteri se obligau a se ajuta una pe alta contra dușmanului comun și a nu încheia nici odată una pace fără cealaltă². Liga sfîntă își pusese în gînd, ca o nouă cruciată să min-tuie odată Europa de barbaria musulmană.

Împăratul german în curînd după aceasta ie cetatea Neuhäusel și altele mai mici din Ungaria nordică, și Turcii, căutînd aiurea vina acestor pierderi decît în propria lor bîcîșnicie, acuză de trădare pe principele Ardealului, Emerik Tököly, îl dau afară din scaunul lui și'l duc la Constantinopole. În 1686 imperialii ieu vestita cetate Buda sau Ofen, foasta capitală a regatului ungar de altă dată, care reintră în stăpînire creștină după 144 de ani de robie sub Mahometani. În 1687 Turcii pierd o bătălie mare în cîmpia Mohaciului, acolo tocmai unde cu 161 de ani mai înainte zdrobise dînșii pe regele Ludovic al II-le cu întreaga lui armată. Precum lupta acea cîștigată de ei le deschisese drumul spre apusul Europei, ast-

---

păstrat, vine la sora lui în Muntenia, soția lui Neagoe Basarab, și rămînînd aice devine sîrpea din care se trag Brancovenii care-și romanizară numele lor din Brancovici în Brancovanu. Comp. Genealogia Cantacuzinilor, p. 439. Preda Brancovanu cel ucis de Mihnea fusese însurat cu o nepoată a lui Mateiu Basarab de unde vine îngemănarea numelui de familie de Basarab Brancovanu (idem p. 440). Vezi și vol. II, p. 482.

2. *Hurmuzaki*, Fragmente, III, p. 428, art. 5.

feliu acuma aceasta pierdută le arată calea îndărăpt pe unde venise. Adevărat însă că întinderea lor peste Europa fu mult mai repede și mai prăpăstioasă decât retragerea lor din această parte a lumii. Veniți ca un puhoiu furios acărui ape au crescut peste noapte, ei scad cu încetul, lăsînd în urma lor băltoage și mlaștini, care pun spre a se usca un timp îndelungat, din care cea de pe urmă, cea din Constantinopole, cine știe cît timp va mai necurăți încă aerul civilizației ! Precum sultanul atribuia repetațele sale pierderi unui om nevinovat de ele, lui Tököly, astfeliu acuma poporul musulman înspăimîntat de loviturile sub care cădea, se urca la însuș sultanul, căruia îi atribuia, cu tot atîta dreptate, înfrîngerile suferite. O revoluție din Constantinopole pune un capăt domniei lui Mohamed al IV-le, care este înlocuit cu Soliman al II-le (8 Noemvrie 1687), ca și cînd n'ar fi fost de ajuns izbînzile creștinilor și ar fi trebuit ca însuși Turcii prin svîrcolirile lor lăuntrice să și săpe groapa în care trebuiau să cadă.

Folosindu-se de aceste turburări interne, armatele imperiale înaintează neconținut, supun pe Apafi principele Transilvaniei, pe care l lasă în scaunul lui, la primirea unor garnizoane germane în toate orașele țării și la plata unei despăgubiri de războiu de 700,000 de florini ; după aceasta cuceresc Slavonia, luînd aice cetățile Erlau și Muncacz, și împăratul gîndind că au sosit momentul pentru a restabili regatul unguresc, incoronează pe fiul său, arhiducele Iosif, ca rege moștenitor al acestei țări în 7 Decembrie 1687. Ungurii se mîntuise de stăpînirea turcească, nu însă spre a redobîndi vechea lor libertate, ci spre a cădea din o robie în alta, din cea turcească în cea germană, lucru ce nu era decît prea firesc, întru cît nu Ungurii ei înșii, ci Nemții cu aliații lor smulsese Ungaria din ghiarele Osmanliilor.

În acelaș timp, aliații împăratului german căutau să-și întindă și ei armele în părțile ce-i interesau. Venețianii ocupă Morea, iar Polonii sub Sobiesky înaintează în Moldova, precum am văzut mai sus, dar nu se pot mănținea din pricina Tătarilor³. Tot pe atunci 1687, încheindu-se pace între Polonia și Rusia, și această din urmă putere este atrasă în sfânta alianță, și pornește o expediție în contra Crimeei, încît veacul Turcilor părea că au sosit, că ei trebuiau să fie striviți sub împătrita furtună ce se ridicase asupra lor.

În 6 Septembrie 1688 imperialii ieu Belgradul, și aceste victorii aprind atît de tare capul oamenilor politici din Viena, încît ei resping ori ce propuneri de pace, visînd numai cît reconstituirea imperiului bizantin acărui tron am văzut că'l promisese lui Șarban Cantacuzino⁴, spre a mănținea pe acest prețios element în alianța anti-otomană.

Tocmai pe atunci 29 Octombrie 1688 întîmplîndu-se, să moară Șarban Cantacuzino, după cum am văzut de o moarte cu drept cuvînt bănuită, se urcă Constantin Brancovanu în scaunul Munteniei.

Muntenii se temeau de Nemți. Politica prea pronunțată a lui Șarban Cantacuzino cătră dînșii îi împinsese să scăpe de el prin otravă, și aceeași teamă precum și izbînzile Nemților care lăsau Romînilor o mai mare libertate din partea Porții, făcuse ca Constantin Brancovanu să nu fie cerut domn de la Poartă, ci se fie ales după vechiul obicei al țarei. Se temeau acuma boierii ca nu cumva să pună Nemții mîna pe țară și să-i impună vre un domn, care nefiind primit de Turci, să nu se încingă un războiu chiar în țara lor, care să o pustieze și să o dărîme.

3. Mai sus p. 347.

4. Mai sus p. 265.

Apoi dacă nu s'ar fi grăbit să bată fierul înțalegerii cît era cald, puteau să se desbine iarăși gîndirile de asupra Brancovanului, pe care acuma cu toții îl voiau, și prin lupte între deosebiți candidați să arunce țara de asemenea în nevoi. Pe fiul lui Șarban, Iordache Cantacuzino, nu vroiau să-l aleagă, fiind că era nevrîstnic, și dominat de muma lui, o aprinsă partizană a politicei germane, cu toate că ea împărțise mulți bani la seimeni și bulubași, spre a aduce alegerea fiului ei ⁵.

Brancovanu, fiind ales de țară, trebuia să inspire puțină încredere Turcilor. Însemnatele daruri bănești cu care bogatul boier muntean împacă însă temerile lor îi fac să-l confirme, cu atît mai mult că ei se temeau ca răspingîndu'l, dînsul să nu se arunce în partea Germanilor. Un raport al ambasadorului francez către regele spune că «rugămîntea celor șese boieri, veniți cu stăruinți pentru Brancovanu a fost sprijinită de 400 de pungi, din care 200 a fost date vizirului, 150 marelui hasnadar, 50 chehai și rămășița celor mai mici, mai făgăduind Brancovanu încă alte 300 de pungi, pentru campania viitoare ⁶. Ambasadorul francez se încearcă în zădar a combate candidatura lui Brancovanu, susținînd pe acea a lui Tökoly, care făgăduise Francejilor ajutorul său întreg în contra Nemților. Vizirul întîrzie a încuviința audiența ambasadorului, până după ce confirmarea lui Brancovanu fusese acuma trimisă în Valahia, scuzîndu-se atunci cu faptul îndeplinit. Astfeliu Turcii erau în stare pentru bani să-și înstrăineze simpatiile singurului aliat, regele Franței, pe care norocul îl

---

5. *Anonimul* în *Mag. ist.*, V, p. 94.

6. *De Girardin* către rege din 6 Decemvrie 1688. Doc. col. *Hurm*, supplement, I, p. 273.

aruncase în partea lor, și aceasta în momentul cel atît de critic pentru ei, cînd întreaga Europă părea că vra să se prăbușască peste capetele lor.

Recunoașterea relativ așa de ușoară a lui Brancovanu de Turci în niște momente atît de grave, pe cît și exemplul morței lui Șarban Cantacuzino, pe a-cărui tron însă dînsul abia se așăzase, trebuia să-l împingă la o altă purtare cătră Nemți decît a predecesorului său, mai ales că dînsul cunoștea soarta cea atît de schimbătoare a izbînzilor răsboinice. Șarban Cantacuzino trimisese cu puțin înaintea morței sale o solie la Viena compusă din Constantin Bălăceanu ginerele său și Șarban Vlădescu. Ei nu apucase încă a ajunge la Beciu, cînd moartea surprinse pe stăpînul lor. De îndată Brancovanu trimite de olac după ei să le vestească schimbarea întîmplată în domnia țarei. Bine înțales că o asemenea prefacere trebuia ca să mărginească solia muntenească numai la niște făgăduinți cu totul generale. Bălăceanu însă, ginerele răposatului domn, căruia nu-i convinea suirea în scaun a lui Brancovanu, și care ar fi vrut să vadă în el pe cumnatul său Iordache Cantacuzino, spre a putea stăpîni el țara în timpul domniei unui copil, pîrăște pe noul domn la Viena, că ar ținea cu Turcii. Impăratul german trimite atunci la București pe comitele Czaki, care pare că ar fi cerut lui Brancovanu mai multe îndatoriri, între altele și pe aceea de a răspunde o sumă lunar la vistieria imperială. Domnul, pentru a nu indispune pe Nemți, chiar la începutul domniei sale, se vede că a făgăduit acest punct. acărui neîndeplinire formează mai tîrziu una din pricinile de nemulțămire a Nemților cu purtarea Brancovanului. Bălăceanu însă stăruiește pe lîngă generalul Haisler, ca să treacă cu armata în Muntenia, sperînd că domnul va fugi de frică peste Dunăre. Haisler trece pe la Cerneți și vine la Craiova. Bran-

brancovanu însă știind că Nemții nu se vor putea măn-
 ținea mult timp în țară, se retrage din București nu-
 mai până în Ruși pe apa Rîmnucului, iar «Nemții
 intrînd în Muntenia, se întind din munți până la Ar-
 geș cu pradă și jaf, sparg pivnițele boierilor, mîin-
 că, beau, risipesc și strică, desbracă oamenii unde-i
 găsesc și fac alte multe răutăți»⁷. Brancovanu știind
 că pentru a scoate pe Nemți ar trebui să sufere in-
 trarea Turcilor și a Tătariilor, vroește să apere țara
 de atare nenorocire și caută să-i facă să o părăsască
 prin bună înțelegere, arătîndu-se de partizanul lor și
 pretextînd că numai apropierea Turcilor și faptul că
 împăratul încă nu izbutise să-i răpună de tot, îl fă-
 cea de frică să-și dea aparența de a sta pe partea
 lor. Pentru a întări prin fapte spusele sale, el poar-
 tă de grijă zaharelei oștirilor nemțești. Haisler pentru
 a se lămuri mai bine asupra scopurilor lui Branco-
 vanu, îi cere o întrevvedere, care se și face la Dră-
 gănești. De și conferența între ei ține mai multe oare,
 ei par a nu se fi putut înțelege, de oare ce Haisler
 stăruiește a rămînea în Muntenia. Neculcea ne spune
 că au stat boierii mult de Brancovanu ca să se în-
 chine Nemților, iar el n'au vrut; numai stolnicul
 Constantin era de părerea domnului, că să nu se lepe-
 de de Turci⁸. Tătarii însă orînduiți de Turci intră
 în țară și Nemții o părăsesc, iar Brancovanu se si-
 lește prin bogate daruri a-i face să iasă cît mai cu-
 rînd din ea, scurtînd astfel suferințele poporului⁹.

7. *Căpitanul* în *Mag. ist.*, II, p. 144. *Anon. rom.*, idem, V, p. 111.

8. *Neculcea* în *Letopisețe*, II, p. 261.

9. Generalul Haisler intră în Muntenia în Fevruarie 16 9. Vezi două rapoarte din Viena din 12 și 19 Fevr 1689, în *Doc. col. Hurm.*, V, 2, p. 170, iar *Greceanu* spune că Tătarii au părăsit țara pe la 15 Fevr, *Mag. ist.*, II, p. 153. *Anon. rom.*, idem II, p. 149, se înșală deci cînd arată că eșirea lui Haisler, s'ar fi făcut după înțelegerea avută cu domnul.

Pe cînd Brancovanu neputîndu-se înțalege cu Haisler, se făcea îndoielnic la Viena, trebile sale se încurcau la Constantinople, din pricina stăruințelor profivnice a le Francejilor. Soliile mutuale a le lui Brancovanu și împăratului fură luate de ambasadorul francez ca un semn vădit al înțalegerii stabilite între ei, și-l împinse la intrigi de tot soiul pe lîngă Turci, pentru a lui destituire. Ludovic al XIV-lea, scriea tot atunci ambasadorului său că «Turcii ar fi făcut mult mai bine să dea Valahia comitelui Tököly, decît unuia mult mai puțin capabil de a face rău împăratului»¹⁰. Turcii însă nu îndrăzneau să îndeplinească cererea Francejilor, fiind că Muntenii se opuneau cu energie la numirea lui Tököly și se jurau să-și dea pînă și cămeșa, numai să nu se întîmple una ca aceasta. Francejii își închipuiau pe Brancovanu mult mai legat cu Nemții de cum era în adevăr. Wohner secretarul ambasadorului francez scriea cătră ministrul afacerilor străine că »noul ales este foarte bogat și în strînsă legătură cu casa de Austria, corespunzînd cu comitele Veterani». Tot pe atunci Brancovanu era săpat încă și de hanul tătăresc care cerea ca preț al ajutorului dat sultanului în lupta cu Polonia principatele Moldovei și a Valahiei, pentru cei doi fii ai săi, în aceleași condiții în care le țineau și principii creștini¹¹.

Brancovanu se afla în cea mai critică poziție, dușmănit de toți, fără un sprijin nicăirea. Nici atîta mă-

10 *Regele cătră Girardin*, 21 Ian, 1689 Doc. col. *Hurm.*, supl., I, p. 274. Dl. *Gion*, Ludovic al XIV-le și Brancovanu, București, 1884, p. 167. care întrebui'ase documentele culese de dl. Odobescu. înainte de a lor publicare, reproduce astfelu locul din scrisoarea regelui: «acesta singur ar fi putut pricinui împăratului o mulțime de neajunsuri, iar nu necunoscuții care sunt astăzi pe tronul principatelor». Dl. *Gion* să se fi înșălat oare, sau textul a fost schimbat în publicarea documentelor?

11. *Wohner* secretarul ambasadei franceze cătră ministrul afacerilor străine al Franței din 5 Mart 1689. Doc. col. *Hurm.*, supl., I, p. 275.

car nu putea ști în cotro să se arunce cu hotărâre, într-un cît tocmăi în decursul anului 1690, izbînzile Nemților cam încetează și Turcii cîiar repoartă mai multe victorii în contra dușmanilor lor sub conducerea viteazului vizir Mustafa Kupruliul, care îmbracă această demnitate în Noemvrie 1689. Anume chiar în această iarnă fură scoși imperialii din Sîrbia și din Muntenia, aice după cum am văzut prin intervenirea Tătarilor.

Aceste progrese ale Turcilor trebuiau să rețină și mai mult pe Brancovanu de la o politică plecată cătră Germania, si el era împins de la sine a fățări cel puțin sprijinirea intereselor turcești. Inșă înverșunata dușmănie a ambasadorului francez, mai ales în urma întrevederii lui Brancovanu cu Haisler de la Drăgănești, îi făcea nesigură poziția lui și în Constantinopole. Aice el inșă știea că banul este a tot puternic. El pune atunci în lucrare pungile sale, cumpără pe hanul tătărăsc cu 200 de pungi, pe marele vizir, pe muma sultanului, pe Reis Efendi, pe marele dragoman Alexandru Mavrocordato și în sfîrșit lucru mai curios chiar pe Wohner secretarul ambasadorului francez, care denunțat de acesta regelui, se sinucide¹². Astfeliu izbutește Brancovanu a îndepărta pericolul cel iminent de asupra capului său.

Brancovanu căutase până acuma sprijinul său în Constantinopole, și înțăleaptă fusese această politică ;

12. Vezi dovezile în *Gion*, l. c. p. 283—285. D sa reproduce, traducînd, următorul loc din scrisoarea ambasadorului cătră rege din 18 Noemvrie 1689: „Purtarea jupînului Wohner n'a fost cinstită Ori că n'a înțăles de loc afacerile Valahiei și Moldovei, ori că prea mult bogatul principe al Valahiei l'a cumpărat și l'a trecut în partea intereselor sale“. Este curios că acest interesant loc a fost suprimat din publicația Academiei El este înlocuit numai prin următoarea frază în parentez : „(Mousieur de Castagnères se plaint au Roi de la conduite déloyale du Sieur Wohner). Vezi supl. I, 282 Această împrejurare unită cu acea înșămnată în nota precedentă ne face să credem că textul a fost modificat în publicarea documentelor !

căci Nemții, de și victorioși în multe rînduri asupra Turcilor, nu-i răspinsese decît din Ungaria. În Transilvania, de și Turcii pierduse mult tărîm prin închinarea lui Apafi către Nemți, totuși nici aceștia nu puteau privi țara ca deplin ajunsă în stăpînirea lor, întru cît ei înșii lăsase în capul ei pe domnul pus acolo de Poartă, mulțămindu-se cu a lui închinare. Cît despre Muntenia ea era mai ales prin vecinătatea Tătarilor, încă pe deplin în puterea Turcilor, și încercarea lui Haisler de a pune stăpînire pe ea trebuise să fie părăsită înaintea oardelor nenumerate, pe care hanul le trimisese din ordinul Porței. În asemenea împrejurări a se da pe față în partea Nemților ar fi fost o mare greșală, pe care înțeleptul Brancovanu nu o comise.

În curînd însă trebuia să se înfăptoseze împrejurarea în care Brancovanu să fie pus la grea încercare asupra direcțiunii de dat purtării sale.

În 15 April 1690 moare Apafi, și Poarta încurajată prin rîspingerea lui Haisler din Muntenia, vra să pună iarăși deplină stăpînire pe Transilvania. Căpătînd din nou încredere în Tököly, cel reținut la Constantinopole, care era așa de călduros sprijinit de ambasadorul francez, ea îi încredințază încă odată tronul Ardealului și însărcinează pe Brancovanu să dea ajutor lui Tököly, spre a reintra în țara de peste munți. Brancovanu trebuia să se hotărască a face sau nu un pas, care era menit să-l pună în dușmănie vadită cu una din cele două puteri răsbitoare, și el nu stătu mult la gînduri pentru a se rosti în favoarea Turcilor. Pleacă deci cu armata lui și cu aceea adunată de Tököly, în ziua de 8 August 1690, către hotarele Transilvaniei, unde întîlnind în ziua de 21 a acelei luni, armata imperială la *Zernești*, dînsa este cu totul bătută. Generalul Haisler este prins, iar Constantin Bălăceanu, cumnatul lui Iordache Can-

tacuzino pretendentul tronului muntean, care trecuse de la intrigi la dușmăniile fățișe contra lui Brancovanu, rămîne mort pe cîmpul de răsboiu. Tököly pune mîna pe Brașoș și se îndreaptă prin Țigănești asupra Sibiului¹³.

S'ar părea că această lovitură dată imperialilor de către Brancovanu, căci izbînda în acel răsboiu fusese datorită mai ales cazacilor voevodului¹⁴, trebuia să întoarcă vederile politice franceze de la protivnicia ce i o arătase până atunci. Urmarea împrejurărilor nu face din contra decît să o întărească. Tököly, anume nu se poate mîntînea în Transilvania dinaintea marchizului de Baden, cu toate că el apucase a se încorona din nou ca principe al Ardealului în satul Cristiani. El scapă în Valahia, unde trupele sale comițînd o sumă de nelegiuiri adaogă încă a înăspri relațiunile între Tököly și domnul Munteniei, care cunoștea toate uneltirele puse în lucrare de Tököly, spre a-i lua locul pe scaunul Munteniei. Dacă el îi ajutase a reintra în Transilvania, cu toată ura și dușmănia pe care o hrănia în contra lui, aceasta o făcuse mai întăi fiind că așa cereau interesele politice sale, ce nu vroia să se desbina de Turci, apoi fiind că procurînd acestui rival periculos tronul Ardealului, îndepărta competiția lui pentru propriul său tron. De îndată însă ce Brancovanu văzu că Tököly nu se poate mîntînea în Transilvania, el se temu iar de reînceperea săpărei sale din partea Ungurului, și în asemenea împrejurări înțălegem

---

13. *Greceanu* în *Mag. ist.*, II, p. 161—165, confirmat prin *De Castagnères c. regele*. 9 Sept., 1690. *Doc. col. Hurm.*, supl. I, p. 291. *Zinkeisen*, V, p. 169, spune că lupta ar fi avut loc la Tohani în ziua de 12 August. Diferența de dată este de pus în sama acelei a călîndarului. Tohanii și Zernești sunt două sate apropiate.

14. *Neculcea Letopisețe*, II, p. 262.

că Brancovanu nu trebuia să fie prea mulțămît al vedea pe dușmanul său luînd iarăși adăpost în Muntenia, unde și-ar fi putut crea partizani între boieri, —și de aceștia nici odată n'au fost lipsă în țările romîne — care erau nemulțămîți cu regimul lui. De aceea Brancovanu stăruia și chiar cheltui mult la Poartă, pentru a dobîndi rechemarea lui Tököly din țara lui, stăruinți pe care ideile preconceptuate a le Francejilor le interpretau mereu în sensul unei politici prietinoase împăratului. «Sunt încredințat, spune ambasadorul francez către Ludovic al XIV-le, că Reis Efendi a primit bani de la principele Valahiei pentru a face să iasă Tököly din țara lui, și vizirul mi-a spus că este peste putință ca acești doi principii să trăiască împreună, după silnicile pe care trupele lui Tököly le făcuse în Valahia. Am aflat într'o vizită pe care am făcut'o de atunci hanului tătărăsc, că principele Valahiei nu lucra contra lui Tököly numai în propriul său interes, dar că el favoriza și facțiunea lui Apafi, partizanul Nemților. Atunci am crezut că sosise momentul de a vorbi pe față contra principelui Valahiei. Sunt încredințat că ar fi un mare bine de a'l destitui, și am aruncat chiar asupra acestei împrejurări cîte-va cuvinte marelui vizir». Mai tîrziu ambasadorul francez merge pînă a propune vizirului o persoană care ar avea toate însușirile spre a înlocui cu folos pe Brancovanu¹⁵. Tököly și cu ambasadorul francez se așteptau ca prinderea generalului Haisler să le dea multe dovezi a legăturilor pe care principii Moldovei și ai Valahiei le stabilise cu imperialii¹⁶. În contra așteptărilor lor nu

15. *De Castagnères c. regele*, 2 Ian. și 21 Mai 1691. Doc. col. *Hurm.*, supl., I, p. 243. Asupra prădăciunii Munteniei de trupele lui Tököly, vezi *Greceanu* în *Mag. ist.*, II, p. 193.

16. *De Castagnères c. regele*, 10 Sept. 1690. Doc. col. *Hurm.*, supl., I, p. 292.

se descopere nimic asupra generalului Haisler; ba chiar cînd Brancovanu veni față în față cu el în cortul lui Tököly, preinșii prietini se insultară¹⁷. Diplomația franceză rămase păcălită, ceea ce bine înțeles departe de a o îmbuna cu domnul român, nu făcu decît s'o învenineze și mai rău în contra lui, de și până acuma nu ar fi avut nici un motiv serios de a'l dușmăni.

---

17. Istoria țării Românești de la 1689 în coace, în Mag. ist., II, p. 114